

Protohistòria del mediterrani

Codi: 100732

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OT	3	0
2500241 Arqueologia	OT	4	0
2503702 Ciències de l'Antiguitat	OB	3	2

Professor/a de contacte

Nom: David Asensio Vilaro

Correu electrònic: David.Asensio.Vilaro@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

David Asensio Vilaro

Prerequisits

No n'hi ha.

Objectius

Els objectius del quart curs (amb 60 crèdits de formació bàsica obligatòria) són dotar a l'estudiant d'una formació bàsica en arqueologia, història i altres disciplines socials, i que es familiaritzi amb matèries històrico-arqueològiques que es desenvoluparan en cursos posteriors. L'assignatura té com a continguts l'exposició dels trets bàsics de la investigació històrico-arqueològica aplicada a l'àmbit del període protohistòric en el context geogràfic dels territoris abocats a la Mar Mediterrània. Es plantejaran les aportacions de les metodologies instrumentals i de les tècniques analítiques als debats historiogràfics que la disciplina ha abordat. S'estudiaran els principals descobriments i els punts que han suscitat més controvèrsia de la investigació dels diferents períodes i territoris considerats. Els continguts inclouen les aportacions dels diferents àmbits de procedència de la informació i les proves empíriques (bàsicament el registre arqueològic) des de les quals s'elaboren les hipòtesis.

Aquesta matèria nuclear està concebuda com a continuació i ampliació de la matèria bàsica HISTÒRIA

Concretament, els objectius formatius de l'assignatura són:

- 1) Analitzar les línies de recerca i pensament vigents en l'arqueologia protohistòrica, des dels seus orígens fins el moment actual
- 2) Aportar a l'alumne una visió global de les matèries i camps que formen part del que avui dia anomenem Arqueologia protohistòrica.

3) Reflexionar sobre la vinculació de l'arqueologia protohistòrica amb d'altres disciplines (història antiga, antropologia, teoria arqueològica...).

Competències

Ciències de l'Antiguitat

- Demostrar les habilitats bàsiques necessàries per a participar en una excavació arqueològica i tenir la capacitat d'interpretar-ne els resultats.
- Dominar l'ús dels instruments específics per a l'anàlisi del món antic, fent especial atenció a les eines digitals.
- Identificar i interpretar restes materials antigues per relacionar-les amb fets socials, polítics i econòmics de les societats mediterrànies de l'Antiguitat.
- Interrelacionar coneixements lingüístics, històrics i arqueològics del món antic amb coneixements d'altres àmbits de les humanitats, principalment de la literatura, de la filosofia i de l'art antics.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Utilitzar amb precisió les tècniques de recopilació, organització, i ús de la informació i documentació relatives a l'Antiguitat.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar les tècniques i instruments de l'anàlisi arqueològica per a l'estudi de les restes materials antigues.
2. Descriure les principals característiques dels jaciments arqueològics peninsulars de les èpoques preclàssica, grega i romana.
3. Descriure les principals característiques tipològiques dels centres urbans de l'antiguitat grecoromana.
4. Explicar el context en què s'inscriuen els processos històrics de l'antiguitat clàssica.
5. Identificar diferents tipus de ceràmica grecoromana i relacionar-los amb el seu context politicocultural.
6. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
7. Interpretar les fonts materials i documentals.
8. Presentar treballs en formats ajustats a les demandes i els estils personals, tant individuals com en grup petit.
9. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
10. Utilitzar el vocabulari tècnic específic i d'interpretació de la disciplina.

Continguts

Els continguts de l'assignatura estan molt condicionats per la necessitat de no repetir temes i aspectes ja impartits a d'altres assignatures del Grau d'Arqueologia. Així, d'entrada, donat que en cursos anteriors s'ha donat una "Arqueologia Clàssica" obligatòria i, a més, hi ha una "Arqueologia Grega" optativa (sens dubte escollida per tots els interessats pel món preromà) donem per fet que l'àmbit dels agents colonitzadors (grecs i fenici-púnics) ja és conegut. Per aquesta raó, aquesta "Protohistòria del Mediterrani" s'enfoca fonamentalment com una arqueologia de les comunitats locals o 'pobles indígenes' de les ribes del Mediterrani central i occidental. En segon lloc, atès que a segon curs s'ha fet una "arqueologia hispànica" obligatòria, on hi ha tot un bloc dedicat al període protohistòric, el tractament de les cultures preromanes de la Península Ibèrica serà menys aprofundit, bàsicament centrant-nos en els processos formatius. Per tot això, el programa proposat seria el següent:

1:- Presentació.

- 1.1.- Distribució geogràfica dels diferents pobles protohistòrics en l'àmbit del Mediterrani central i occidental. Un panorama caracteritzat per una enorme varietat cultural i socio-econòmica.
- 1.2.- Aspectes bàsics: abast cronològic i qüestions lingüístiques.
- 2.- La formació de societats complexes a la Península Ibèrica.
 - 2.1.- Els precedents: els episodis de complexitat de l'edat del bronze; sud-est argàric, motillas, bronze valencià.
 - 2.2.- La 'crisi' i nou dinamisme en el bronze final. Contactes pre-colonials.
- 3.- La formació de societats complexes a la Península Itàlica i Sicília.
 - 3.1.- Els precedents: la cultura vilanoviana i altres horitzons del bronze finals/primer ferro.
 - 3.2.- El món etrusc. Una civilització estatal de la màxima complexitat.
 - 3.3.- Altres pobles itàlics menys coneguts: llatins, oscs, messapis, lucans, sículs, sicans, etc.
- 4.- Un cas d'interacció cultural en context colonial: Els pobles occidentals i la colonització focea.
 - 4.1.- Els Gals del Sud.
 - 4.2.- Els Ibers del Nord.

Metodologia

1. Formació dirigida dins de l'aula

S'oferiran exposicions teòriques per introduir i analitzar els aspectes més rellevants de l'arqueologia protohistòrica mediterrània. Aquests continguts es complementaran amb sessions de Power Point, imatges, quadres explicatius, documentals i webs interactius. També es plantejaran exercicis (lectures, comentaris, anàlisi d'exemples, etc.) i es proposaran alguns debats.

2. Visita arqueològica

En pretén complementar els continguts de l'assignatura amb la visita d'algun jaciment arqueològic de Catalunya que sigui significatiu pel que fa a les relacions i influències culturals entre les societats indígenes occidentals i els agents colonials i l'evolució de les interpretacions sobre aquesta qüestió.

3. Treball Individual

Es proposa l'elaboració d'un treball individual obligatori que consistirà en un exercici escrit d'anàlisi de diferents textos sobre els principals blocs temàtics considerats, on s'incorporin les diferents problemàtiques plantejades a classe, la relació entre els arguments i opcions interpretatives dels textos i els principals marcs teòrics o conceptuals de referència, en darrer terme, també l'aportació i crítica personal sobre els articles.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Exposicions teòriques	30	1,2	
Tipus: Supervisades			

Visita arqueològica	17	0,68
Tipus: Autònomes		
Treball individual	85	3,4

Avaluació

1. Prova teòrica (80%) - 1 examen final.

Sistema d'avaluació:

S'avaluaran els conceptes impartits a classe a partir de dues preguntes tipus tema - d'anàlisi i síntesi i, opcionalment, també de reflexió crítica - a escollir entre tres opcions.

2. Treball individual descrit en l'apartat anterior, sobre 'treball individual' (20%).

3. condicions de Reavaluació. Només podrà fer la reavaluació qui s'hagi presentat a l'examen i hagi presentat tots els treballs individuals sol·licitats.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen	80 per cent	3	0,12	2, 3, 4, 5, 6, 9, 10
Treball individual	20 per cent	15	0,6	1, 6, 7, 8

Bibliografia

Aubet, M.E. (1994): Tiro y las colonias fenicias de occidente. Ed. Crítica. Barcelona.

Aubet, M.E. (2007): Comercio y colonialismo en el Próximo Oriente antiguo; los antecedentes coloniales del III y II milenio aC. Bellaterra Arqueología. Barcelona.

Calvo, M.; Guerrero, V.M.; Salvà, B. (2002): "Los orígenes del poblamiento balear, una discusión no acabada", Complutum, 13, pp. 159-191.

Costa, B.; Benito, N. (2000): "El poblament de les illes Pitüses durant la prehistòria. Estat actual de la investigació". *Colonización humana en ambientes insulares: interacción con el medio y adaptación cultural*. Universitat de les Illes Balears, pp. 215-321.

Cristofani, M. (Ed.) (2000): Etruschi, una nuova immagine. Giunti Ed. Firenze.

Dickinson, O. (2000): *La Edad del Bronce egea*; Akal Ediciones, Madrid.

Dickinson, O. (2010): *El Egeo, de la Edad del Bronce a la Edad del Hierro*; Bellaterra arqueología, Barcelona.

Dietler, M. (1990): Driven by drink: the role of drinking in the political economy of the case of early Iron Age France, *Journal of Anthropological Archaeology*, 9, pp. 352-406.

Dietler, M. (1999): Rituals of commensality and the politics of state formation in the 'princely' societies of early Iron Age Europe, *Les princes et l'émergence de l'État: Actes de la table ronde internationale de Naples (1994), Collection Centre Jean Bérard, 17, Bibliothèque de l'École Française de Rome, 252*, pp. 135-152.

French, E. (2005): Micenas, capital de Agamenón. Bellaterra Arqueologia, Barcelona.

Gracia, F. (1995): Comercio del vino y estructuras de intercambio en el NE. de la Península Ibérica y Languedoc-Rosellón entre los siglos VII-V aC. *In: CELESTINO (S.) ed. Arqueología del vino. Los orígenes del vino en Occidente, Jerez de la Frontera*, p. 297-331.

Guerrero, V.M.; Calvo, M.; Salvà, B. (2002): "La cultura talayótica. Una sociedad de la Edad del Hierro en la periferia de la colonización fenicia", *Complutum*, 13, pp. 221-258.

Lilliu, G. (1999): *La Civiltà Nuragica*. Sardegna Archeologica, Studi e Monumenti, 2, Roma.

Llull, V.; Micó, R.; Rihuete, C.; Risch, R. (2001): *La prehistoria de las Islas Baleares y el yacimiento arqueológico de Son Fornés (Montuiri, Mallorca)*. Edició Fundació Son Fornés. Barcelona.

Pacciarelli, M. (2001): *Dal villaggio alla città: la svolta protourbana del 1000 a.C. nell'Italia tirrenica*. Grande contesti e problema della protostoria italiana, 4, Firenze.

Pallotino, M. (1987): Etruscologia. Ed. Hoepli. Milano.

Pericot, L. (1975): *Las islas Baleares en los tiempos prehistóricos*. Barcelona.

Plantalamor, Ll. (1991): *L'arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural*. Maó.

Py, M. (1993): *Les gaulois du midi; de la fin de l'age du bronze à la conquete romaine*. Hachette Ed.

Py, M. (2009): *Lattara (Lattes, Hérault), comptoir gaulois méditerranéen entre Etrusques, Grecs et Romains*. Collection Hauts lieux d'Histoire, Editions Errance, Paris.

Sanmartí, J. (2004): From local communities to early states. *Pyrenae*, 35-1, Universitat de Barcelona, pp. 7-41.

Sanmartí, J.; Santacana, J. (2005): *Els ibers del Nord*. Rafael Dalmau Eds., Barcelona, 232 p.

Sanmartí, J.; Asensio, D. ; Belarte, M.C. ; Noguera, J. (2009): Comerç colonial, comensalitat i canvi social a la protohistoria de Catalunya, *Citerior*, 5, pp. 219-238.

Stein, G. (2005): *Archaeology of Colonial Encounters: Comparative Perspectives*.

Van Dommelen, P. (1997): "Colonial Constructs: Colonialism and Archaeology in the Mediterranean", *World Archaeology*, Vol. 28, No. 3, *Culture Contact and Colonialism*, pp. 305-323.

Wolf, E.R. (1987): *Europa y la gente sin historia*. Fondo de Cultura Económica. México.